

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«Որ ոչ կամօք գործել, եւ կերիցէ մի»;
(Բ. Եթս. Գ. 10)

Ա.

Աւետարաններում աշխատութեան գաղափարը շատ յաճախ յիշուած է Տիրոջ քարոզչների և առակների մէջ, Բայց որովհետեւ այս գաղափարին վերաբերեալ առակներն աւելի խոսքերը ուղղակի կերպով մեր խնդրին չեն վերաբերում, այլ կարօտ են քաջատարութիւնների, այդ պատճառով ներկայ խորհրդածութեան հետ չենք կապում։ Տիրոջ կենդանի օրինակը բաւական ենք համարում այդ մասին որոշ գաղափար տալու համար։ Աւետարաններից յաճախ անդիկոսութիւն ենք տեսնում Տիրոջ եռանդուն գործունէութեան մասին։ յիշենք միայն Մարկոսի երկու վկայութիւնը։ Մարկ. Գ. 20-22-ից տեղեկանում ենք, որ Տէրը իւր գործունէութեան մէջ մինչեւ իսկ հաց ուտելու ժամանակ չէր գտնոււմ. իւրայինիերը (ազգակները) նորա ետնովը, գէպի իւր գործը ցոյց տուած անձնաւորութիւնը տեսնելով՝ կարծում էին «թէ մոլեգնեալ իցէ»։ Մարկ. Զ. 31-32 պատմուած է, թէ Տէրը իւր աշակերտներով առանձնաւորւած է անապատը, «գի էլին բազումը, որ երթային և գային, և հաց անգամ չժամանէին ուտել»։ Այսպէս էր Յիսուս իւր փրկչական գործունէութեան մէջ։

Բայց աւելի պարզ աշխատանքի գաղափարը շեշտուած է Պողոսի թղթերի մէջ, թէպէտ և միշտ պատահական կերպով, որ և ք խնդիր պարզելու։ Ընդհանրապէս պէտք է ի նկատի ունենանք, որ առաքելական թուրք թղթերը պատահական պատճառներով գրուած նամակներ են։ առաքելներէից ոչ ոք մտադիր չէ եղել համակարգութեամբ իւր վարդապետութիւնը բեր տանել, այդպէս էլ աշխատանքի գաղափարի մասին լրիւ գրութիւններ չունինք, այլ հաստ և կտոր ցրտած այս կամ այն թղթի մէջ, Համեմատաբար ամենից ընդարձակ աշխատանքի մասին առաքելը խօսում է Բ. Թեսս. Գ. 6-15։ Այս հատ-

ուածի մէջ է և այն խօսքը, որ մեր ներկայ խորհրդածութեան համար բնաբան ենք ընտրել։ «Որ ոչ կամօք գործել, և կերիցէ մի»։, ըստ երեւութի մի խիստ, անողոք խօսք, որ աւելի պատշաճ է քաղաքաբնակչին, քան գեթութեան և սիրոյ կրօնի առաքելին։ Սակայն այս խօսքի և ընդհանրապէս ամբողջ հատուածի իմաստը կը պարզուի այն ժամանակ, երբ մի քանի խօսքով կշռենք այն հանգամանքները, որոնք առկա են տուել առաքելին այդ թուղթը գրելու։

Յայտնի է առաքելական թղթերից, թէ նախկին քրիստոնեաները Տիրոջ երկրորդ գալուստը շատ ժող էին համարում։ շատերը յոյս ունէին մինչև իսկ անձամբ տեսնել նորան։ Թեսաղոնիկեում յատկապէս չափազանցութեան էր հասել այս գաղափարը, և ոմանք մոլորութեան մէջ էին ընկել քարոզչելով՝ «թէ եկեալ հասեալ իցէ օր Տեառն»։ Մինչև իսկ Պողոսի անունով մի կեղծ թուղթ է երևան հանուած, որ նոյն միտքն էր հաստատում։ Այս գաղափարի ազդեցութեան տակ համայնքի մի քանի անդամներից կազմուել էր ստահակների մի խումբ, որ գործ չէր կատարում և դատարկաշարիկ կեանք էր վարում։ Առաքել ետը լուս հասկանալով, որ դատարկաշարիկ կեանքը մայր է ամենայն չարութեան և անբարոյականութեան, մանաւանդ Թեսաղոնիկէի նման վաճառական և զովափնեայ մի մեծ քաղաքում, առաջին թղթով փորձել էր վրձնագրի առաջին աստիճանը, այլ և մոլորութիւնն աւստահականութիւնը աւելի իւր անել էր. այդ պատճառով նա քաղաքում էր գրել իւր երկրորդ թուղթը աւելի խիստ և պարզ յայտնելով իւր մտքերը։ Առաքելին հոգու վիճակը պէտք է նկատի ունենանք նորա խօսքերը լուս հասկանալու համար։

Բ.

Արդ, ի՞նչ մտքեր կարող ենք հանել վերեւ յիշուած հատուածից և ընդհանրապէս Պողոսի աշխատութեան մասին գրած խօսքերից։

Առաջին՝ որ աշխատանքը առաքելի քարոզչութեան ներք է եղել նոյն իսկ Թես-

սաղմունկեցիներին մոլորութեան մէջ ընկնելուց առաջ, երբ քրիստոնէութիւնը նոր հաստատուում էր նոցա մէջ, նոյն միտքը արտայայտուած ենք տեսնում նաեւ Թեոփիլակեցիներին ուղղած առաջին թղթում Դ. 11 գլխաւեւ... հանգարտեղ և գործել զիրաքանչիւր, և գործել ձեռքով և գործով, որպէս եւ պատուիրեցաւ ձեզ: Առանձին ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ առաքելայն Տիրոջ անունով է պատուիրում խորշիկ ստահակութիւնից. գործնով կամենում է տալ, որ աշխատանքի զապափարը Աւետարանի քարոզութեան մի մասն է. ինքն իւր կողմից էլ է աւելացնում:

Ներքոյդ՝ որ առաքելայն ինքն անձամբ աշխատութեան օրինակ է եղել նոր հաստատու հաւատացեալների համար: Յիւրաքանչիւր. Կտակարանի մէջ բազմաթիւ վերահայտութիւններ ունինք, որ առաքելայն վերահայտագործութեամբ վատասկում էր իւր հացը (Կորնթ. ԺԲ. 3., Ի. 34-35., Ա. Կորնթ. Դ. 12., Ա. Թես. Բ. 9.) համայնքների վերայ չձանրանալու համար: Թէեւ իրեւ առաքելայն իրաւունք ունէր. համայնքի հաշուոյն կերակրուելու, ինչպէս միւս առաքելայնները (Ա. Կոր. Թ. 5-6):

Ներքոյ՝ որ քրիստոնեան պարտաւոր է իւր և իւրայինների հացը վատասկել, ով խռատափում է աշխատանքից և իւրայինների մասին հոգալուց, այնպիսին նշան է, թէ սերանում է իւր հաւատը և մինչեւ իսկ վատթար է քան անհաւատը (Ա. Տիմ. Ե. 8):

Չորրորդ՝ քրիստոնեան չպէտք է ձանձրանայ իր աշխատանքից. բաժին հանել բարեգործութեան համար: Այս միտքը աւելի պարզ արտայայտուած է Եփես. Դ. 28, «Որ գոզաւայրն, մի՛ եւս գոզասցի, այլ մանաւանդ վաստակեցի գործել ձեռով իւր ընդ զբարիս, զի բաւական իցի օտարից: Այստեղ արդէն աշխատանքի բարձրագոյն նպատակն է շնչուած. աշխատանքը պէտք է մեր ընտանեաց կարիքները լրացնելուց զատ՝ միջոց լինի բարեգործելու: Այս վերջին, գաղափարը, յիշեցնում է մեզ Տիրոջ նշանաւոր առակներից մէկը՝ անիրաւ տնտեսի աղակը՝ որ իւր մի քանի գծուաւորութիւնների համար շատ մեկնաբաններ, տարակուսանքների

մէջ է ձգել. բայց որի միտքը ճշմարիտ աւետարանական է և արեւի լուսի պէս պայծառ: Տիրոջ քարոզութեան համեմատ մարդիկ Աստուծոյ տնտեսին եւն այս աշխարհում իրենց կոչմամբ, իրենց հարստութեամբ, ներկուոր կեանքն ու բարիքը անցաւոր է, պէտք է խորապէս լինենք անցաւորից յաւիտենական բարիք և կեանք ստեղծելու:

Վերայիշեալ կէտերից պարզ երևում է, որ քրիստոնէութիւնը աշխատութեան վերայ երկու տեսակետով է նայում՝ առաջին՝ որպէս արդար հաց վաստակելու միջոց, երկրորդ՝ որպէս բարոյական կրթութեան և բարոյական կասեցեւորութեան միջոց:

Պ.

«Բրտամբ երեսաց քոց կերիցես զհաց քո» (Լւկ. Բ. 15) սովորեցնում էր զեւելս Հին Կտակարանը. Դորանով արդէն աշխատանքը մարդու համար որպէս աստուածային պատուէր էր նշանակուած: Ըստ երևութիւն այդ պատուէրը պատիժ էր մարդկութեան համար, բայց ըստ երևոյթիւն միայն. որովհետեւ աշխատութեան համար պարտաւորական պատուէրը մարդկութեան ամենամեծ բարիքն էր, որ Աստուած նշանակել էր նորա համար. Աշխատութիւնը գոյութեան արմատն է, ապրիկ կարող է այն անհատը, այն հաստատութիւնը և ժողովուրդը, որ յարատեւ և հետեւողաբար աշխատել զիտէ: Բրիստոնէութեան համար առանց խտրութեան աշխատանքը աշխատանքը սուրբ է. բարոյական տեսակետով հաւասարապէս նշանակական է կոշկակարի, երկրագործի, ուսուցչի և գիտնականի կոչումը, եթէ ամէն մէկը իւր կոչման մէջ արդարութեան սկզբունքներով է առաջնորդուած: «Երեսաց քո» չիւր յոր կոչումն կոչեցաւ. Երեսաց, ի նմին կացցի առաջի Աստուծոյ: Առաքելայն այս խոսքերը ցոյց են տալիս, որ քրիստոնէութիւնը ինչպէս լազգութեան և անհատի վերան, այսպէս էլ աշխատութեան զանազան տեսակների վերան հաւասար աչքով է նայում, միայն բոլորի համար էլ պէտք է կարող լինիք Աստուծոյ գաւառատանի առաջ պարզեցնել հաշիւ տալ: Բրիստոնէութիւնը մեր անձնական հակում

ներքի առաջ արգելք չէ դնում մեր ցանձկացած կոչումն ընտրել։ Եթէ մեկը կամենայ կօշկակար լինել և ոչ երկրագործ, միւսը կուրենայ ուսուցիչ լինել և ոչ դերձակ, այդ մի և նոյն է, բայց որեւէ աշխատանք, կոչում ընտրելուց յետոյ՝ որքա՞ն բռնիամբ պէտք է ընթանանք ընտրած կոչման մէջը, Աշխատանքն անարգել՝ նըսանակում է բարոյապէս տհաս լինել։ Աշխատանքը ոչ միայն մեզ հաց է տալիս, այլ և առողջութիւն, հոգու զուարթութիւն։ Աշխատանքը մի մեծ զօրութիւն է ու բայց ինքնըստինքեան յաւիտենական բարիք չէ և նոյն իսկ ամենայն աշխատանք համակերելի և բարոյական չէ։ Պարզեմք մեր միտքը։

Մենք տեսանք, որ քրիստոնէութեան մէջ աշխատութիւնը առաքելական քարոզչութեան մի մասն էր կազմում, և պարզ առաքելացուցիչ յանուն Յիսուսի Քրիստոսի ու բայց ամէն աշխատանքի համար նոյնն ասել չենք կարող։ Աշխատանքը սրբազան բնաւորութիւն է ստանում, երբ քարոյական շարժառիթներով է կատարւում և յաւիտենական բարիք ձեռք բերելու միջոց գաճում։ Սիւ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, ասել է Տէրը և գորանով աշխատութեան նշարիւտ արժէքը գնահատել։ Աշխատանքը կեանքի բարձրագոյն աղբիւրը չէ և ինքնըստինքեան մարդկութեան նպատակ լինել չէ կարող։ Աւելին կ'ասենք՝ քաղաքակրթութիւն, գիտութիւն, արուեստ աշխատանքի պտուղներ են, բայց նոյն իսկ այդ քաղցր պտուղները անօգուտ են և մարդկային հոգու համար դիմելական նըսպատակ լինելուց շատ հեռօք, եթէ դէպի բարձրագոյն՝ յաւիտենականութեան գաղափարը չեն ազդում։ Ընթերցողներին յիշեցնում ենք Յասուտի հոգեւ Վինակը, մեր միտքը կարճ և կարուկ կերպով հասկանալի անելու համար։ Աշխատանքով կարելի է ամենամեծ գիտնականը դառնալ և ամենահարուստ մարդը, բայց մի և նոյն ժամանակ ամենից դժբախտը միայնով։ Առանց բարոյական սկզբունքների աշխատանքը ոչ միայն կեանքի բարձրագոյն բաւրիք չէ, այլ և քնաճակար է։ Անբարոյականութիւնը մի միայն սեռական թիրուղիւնը չէ, այլ և այն աշխատանքը, որ

կործանում է ընտանեկան, հասարակայն, հոգեւոր բարոյական կեանքը։

Դրական մի զօրութիւն կայ միայն, որ աշխատանքը նուիրագործում է, կեանքին բովանդակութիւն տալիս, այդ սերն է — Մեր դէպի Աստուած, որ և նոյն է դէպի ընկերը։ Այն աշխատանքը, որ սիրոյ շարժառիթներով չէ ընթանում, քրիստոնեայի համար բարիք, նուիրական լինել չէ կարող։ Որովհետեւ սիրոյ շարժառիթներից զուրկ աշխատանքը դէպի ազահութիւն և արծաթսիրութիւն է տանում, որ ամենայն շարեաց արմատն է (Ա. Տիմ. Զ. 10)։ Սիրոյ շարժառիթներից զուրկ աշխատութեան վերջնական նպատակը նիւթն է միայն, այն ինչ մարդու հոգեւոր կոչումն է իշխել նիւթի և մարմնաւորի վերայ։ Այն անձնաւորութիւնը որ աշխատանքի վերջնական նպատակը միայն արծաթն է համարում, վատասկելու ժամանակ էլ միջոցների մէջ խտրութիւն չի գնում։ Արծաթսիրութեան հնագոյն պտուղը վաշխն է, որի դէմ մասքառելու համար եկեղեցական հայրերը մեծ ջանք պիտի գործ դնէին Եկեղեցու նշանաւորագոյն հայրերը՝ Եփրեմ Ասորի, Փրիլգոր աստուածաբան, Ռսկերբան և Յոհան Մանդակունի ճառեր ունին վաշխաւորութեան դէմ, դարերով քրիստոնեական եկեղեցու մէջ քարոզի նիւթ է եղել վաշխի շարաւոր գործածութիւնը։ Ընդարձակ իմաստով վաշխաւորութիւնը միայն մեծ տոկոսներով ուրիշին պարտք տալը չէ։ Վաշխաւորութեան ինքնը կեանքի ամէն պայմաններում, երբ հասկանալի, նիւթական բարձր համարնք արդարութեան տեսակէտից Շահին արգելւած չէ, մեր պարտաւորութիւնն է խորապէս լինել, հոգալով ձեռքութեան, մեր ողորդ գաստիարակութեան և ապաքին մասին, բայց չմոռանալով երբեք արդարութեան կշիռը։ Աօխասմեմբ պիտի բարիք լինի աօխասողի եւ օրդպաւորող հաստալիւրեան համար։ Մենք առանձնապէս շեշտեցինք արծաթսիրութեան մի երևոյթը, վաշխաւորութիւնը՝ որովհետեւ այժմ էլ մեր ժողովրդական կեանքի, յատկապէս գիւղական կեանքի շարիքներից մէկն է։ Մասօք արտի պէտք է արանապրեր, որ նոյն իսկ մեր քահանաներից շատերը մասնակից են այդ մեղքին։ Վաշխաւորութեան մէջ մեծ դեր է խաղում յատկապէս ցո-

րենքը՝ Սակայն չհեռանանք բուն խնդրից, թէև այս հարցն էլ կարևոր է և արժանի առանձին խորհրդածութեան:

Դ.

Այսպէս ուրեմն աշխատանքը ինքնրար ինքեան բարիք չէ, նա կարող է մինչև իսկ մեծամեծ չարեաց, կեղեքման և թշուառութեան պատճառ լինել, եթէ սիրոյ և բարոյականութեան հիմունքների վերայ չէ հաստատուած: Աշխատանքը նուիրական է, երբ Աւետարանի (անասնի առակը) և թուաքեկական թղթերի բարոյականութեան տեսակէտներով է կատարուած: Այդպիսի աշխատանքը մարդկութեան համար Աստուծոյ օրհնութիւն է և բարոյական կրթութեան միջոց: Աշխատանքով մինչև իսկ սահմանափակուած է մարդու ամենամեծ թշնամու՝ մեղքի զօրութիւնը. պարապ և զատարկաշըջիկ մարդը աւելի հակուած է ամէն տեսակ անբարոյական և մեղանոր փորձանքների մէջ ընկնելու, քան ջանասէր և աշխատութեան վարժ անձը: Մարմինը ճնշելու և հոգեւորը զօրացնելու արգար և արգասաւիղց միջոցը աշխատանքն է:

Այս խօսքը վերաբերում է ոչ միայն կեկեղեցու սպասաւորներին, այլ և բոլոր քրիստոնեայ, աշխարհիկ մարդկանց: Կարժամանակ, որ այդ նպատակին հասնելու միակ միջոցը ճգնողական խիստ կեանքն էր համարուած, մարդիկ կեանքի մէջ իրենց որոնած սրբութիւնը չգտնելով, հեռանում էին անապառը, այնտեղ իրենց հոգու խաղաղութիւնը պահպանելու: Բացատրութեան կարօտ չենք համարում, որ ներկայի համար այդ հայեացքը միակողմանի է: Ծգնողական (ոչ անապատական) գաղափարի մէջ այն ճշմարտութիւնը կայ, որ գիրաւնով կրթութիւնը ենք մեր կամքը, առանց տարին անընդունակ կը լինենք բարոյական սկզբունքների աշակերտ լինելու: Շուրհեւ հաուէր մեծ փոխափան քրիստոնէութեան արժէքը այդ տեսակէտով էր միայն գնահատուած: Բայց չափազանց ճգնողականութիւնը նոյնպէս մոլորութիւն է, ինչպէս ամէն մի չափազանցութիւն ընդհանրապէս Մենք պէտք է հասարակութեան մէջ և հասարակութեան համար ապրենք, որպէսզի ամենամեծ պատուէքը՝ սիրոյ պատուէրն ի-

րագործել կարողանանք: Կամքի կրթութեան, հոգեւորը զօրացնելու և մարմնաւորը ճնշելու լուսագոյն և արդար ճանապարհն աշխատութիւնն է:

Բարոյական և սիրոյ շարժառիթներով կատարուած աշխատանքը Աստուծոյ օրհնութեան ամենամեծ աղբիւրն է: Այնտեղից են զգիւում քաղաքակրթութիւն, գիտութիւն, արուեստ, գործնական արհեստներ, ճանապարհների հաղորդակցութիւն, վաճառականութիւն, բարեգործական և ուսումնական հաստատութիւնները: Մի խօսքով մարդկային յառաջդիմութեան, բարոյական կատարելութեան խթանն ու միջոցը աշխատանքն է, բայց երեսնեակն մեզով աշխատանքը: Մեր ընտանիքի հացը վաստակելու լինենք, թէ միլիոնների հետ խաղանք, միշտ նոյն սկզբունքն է, որ աշխատանքը բարոյական բարիք է դարձնում: Եթէ մեր վաճառաւ քաղաքների գործաբանական և բանուորական կեանքը աշխատելու ճանապարհը, գուցէ աւելի թանձրացեալ և կենդանի ճերպով կարողանայինք քրիստոնէական աշխատանքի գաղափարը պարզել, բայց մեր՝ նպատակն է միայն քրիստոնէական սկզբունքը շօշափել առանց կեանքի մանրամասնութիւնների մէջ մտնելու:

Ե.

Շատերի համար, գուցէ, զարմանալի լինի, որ բարոյական աշխատանքը մենք քրիստոնէութեան անուան հետ ենք կապում: Միթէ՞ քրիստոնէութիւնից առաջ աշխատանք չկար:

Աշխատանքը հին է այնքան, որքան հին է մարդկութիւնը, բայց գրականապէս կարող ենք ասել, որ աշխատանքը որբու է և բարոյական գաղափար է դարձել միմիայն քրիստոնէութեան մէջ: Այս խօսքի ճշմարտութիւնը հասկանալի կը լինի այն անձնաւորութիւնների համար, որոնց յայանք է Յունաստանի և Հռոմի անկման պատմութիւնը և այն ժամանակուայ այս երկու քաղաքակրթութեան ազգերի հայեացքը աշխատանքի մասին: Տեղի ոգութեան պատճառով մենք միայն մի քանի խօսքով կաւորող ենք նկարագրել այդ. ով կամենում է փոքրիկ աւելի ընդարձակ գաղափար ստա-

նալ այս մասին, յանձնարարում ենք կարգալ Մովսէսի Հոովմի պատմութիւնը: Անթէնքում և Հոովմում ժողովուրդը նպաստ էր ստանում պետութիւնից. յաւկապէս Հոովմի քաղաքացիք բաժին էին ծոտնում պատերազմական աւարներէից, ցորեն էին ստանում պետական շտեմարաններից, ձրի զուարճութիւն, խնջոյքներ, Ֆոյնիսկ զբաւական նուէրներ զօրապետների յաղթական վերադարձի կամ կայսրական հանգէների ժամանակ Այսպիսով ազատ քաղաքացիք հետզհետէ սովորեցին ձրիականութեան և խուսափում էին աշխատանքից: Հոովմէական սենատորների կամ ազնականների կլիեմենտեր թափառում էին փողոցներում կամ հետեւում իրենց տիրոջ տաքիւն վնասելու: Բայց ամենամեծ չափերը առաջ տեսակէտից ստորութեան զուարթութեան էր. աշխատանքը վայել էր ջաստըրկին և ոչ ազատ՝ մանաւանդ աշնուական և հարուստ քաղաքացու: Պողաւէտ խաչիւն, հիւսիսային Աֆրիկայի շատ մասերը քրիստոնէութեան ծագման ժամանակ ծածկուած էին գեղեցիկ և ընդարձակ պարտէզներով, երէններով լի անտառներով, զարդարուած արհեստական մեծ լճերով, ծաղկանոցներով, ապարանքներով... շատ քչերի զուարճութեան ծառայելու համար: Բնականաբար սենատորների ընդարձակ կառուածներում, ամբարանցի պարտէզներում աշխատում էին ստրուկները, այն էլ ազայնքան հողը արդիւնաւորելու, որքան իւրենց տիրոջ շահույթներին և զուարթութիւններին համար: Վաճառարաններում և արհեստները, Ֆոյնիսկ երկրագործուութեան մնացորդները ստրուկների ձեռքն էր: Աշխատանքն անվայել էր ազատ քաղաքացու, լազնուատում մարդկանց, երանք պէտք է խնջոյքներով, փիլիսոփայութեամբ, քաղաքական պաշտօններով զբաղուէին: Ազատ արհեստաւոր քաղաքացին հարուստ ստրուկներով հետ մաքառել էր կարող, և այդպիսի արհեստաւորն էլ նոյն չափ միայն յարգ ունէր, որքան ստրուկը: Այսպիսի հասարակութեան մէջ աշխատանքը բարոյական դադափար լինել էր կարող: Դրամի, հարստութեան սէրը դրանով ի հարկէ ամենեւին էր անհամեմատաբար, ընդհակառակն սպահութիւնը, առանց միջոցների խտրութեան հարստանալու տենչը

յատուկ է այն անձնաւորութեան և այն հասարակութեան, որ չի սիրում իւր երեսի քրոնքով հաց վաստակել: Արդարեւ ոչ մի տեղ վաշխառութիւնը այնպիսի չարիք է զործել, ինչպէս հին Հոովմում: Միայն քաղաքի օրինակին էին հետեւում ջաստամենայնի պետութեան բոլոր մեծ քաղաքները՝ Աղեքսանդրիա, Անտիոք ևն.: Ահա այսպիսի հասարակութեան մէջ՝ ընդ չում է քրիստոնէութեան բարոյական քաղաքը աշխատանքի մասին: Ինչպիսի նորութիւն և ինչպիսի կենդանաւոր զօրութիւն էր այս քարոզը, ցոյց է տալիս մեզ պատմութիւնը:

Զ.

Քրիստոնէական եկեղեցոյ պատմութեան մէջ կարծիք թելի նման անցնում է աշխատանքի բարոյական այս քարոզը: Առաքելի խօսքերի համաձայն աշխատութիւն և բարեգործութիւն զուգընթաց են եկեղեցոյ պատմութեան մէջ: Հոովմէական պետութեան մէջ ազատ, բարոյական աշխատանք չկար, ուստի և բարեգործուութիւն չկար բանտարանի մտքով: Մենք առիթ ենք ունեցել զեկեղեցիի և ազատայնների խնամատարութիւն վերնադրով յոգադածների մէջ նկարագրել հեթանոսական «բարեգործութեան» բարոյականութիւնից զուրկ կողմերը: Քրիստոնէական բարեգործութիւնն զի աշխատութիւնը սկսուել է նոր կրօնի ծագման հետ, բայց իսկ դարագաման բարձրագոյն աստիճանին հասել է վանականութեան մէջ, այնտեղ էլ հիմնուել ճշմարիտ աշխատանքիութեան դպրոցը, ուր աշխատել սովորեցին քրիստոնէութեան բարեպաշտ ազգայնութեան, կնիստուած ազգայնութիւնի մասին չէ, որ չափապատականութեան մասին չէ, որ չափապատականութեան հանգամանքների պատճառով: Վանականութեան կանոնների մէջ շատ կարեւոր տեղ է բռնում աշխատանքի գաղափարը. իսկ նախկին վանական նորութեան մէջ, ինչ որ կանոն էր, այն էլ իրագործութեամբ էր կենսւել մէջ: Բարեսեղ կեցակարգով և նորան հետեւող անձանց հանձնարը լաւ ըմբռնել էր բարոյական այն վտանգը, որ առանց դրամի և հա-

նոնաւոր աշխատանքի ծագել կարող էր միայնակեացներից կազմուած միաբանուածեան մէջ։ Պարագութիւնը վանականին զէպի բարոյական անգուշը կարող է առաջնորդել, ուստի և այնպիսի կազմակերպութիւն էին տուել վանականութեան, որ զէպի կեանք և փրկութիւնն տանէր։ Վանականը ոչ միայն իւր հացը պիտի վաստակէր, այլ և թշուառներին, կոյրերին, որբերին, աշխատելու անընդունակ եղբայրներին օգնելու միջոց ունենար։ Աշխատանքն սկսուած էր աղօթքով և օաղամասնեղութիւններով։ Իւրաքանչիւրն աշխատում էր ինչի ընդունակ էր կամ ինչպէս պէտք վանահայրն էր կարգադրում, նոքա զբաղւում էին արհեստներով, երկրագործութեամբ, պարտիզպանութեամբ, գրական վաստակներով, արուեստներով, քարոզչութեամբ, հիւանդների և քղջատների խնամապարսկեամբ, որբերի կրթութեամբ և օայլն։ Բարեւել կենսաբացուած վանոններն անցնում էին և Հայաստան։ Հայոց վանքերում ևս ծագելու է քաղաքակրթութիւնն ու քաղաքագործութիւնը, ինչպէս օրիշ երկրներում։ Մասնաւորապէս քաղաքացիներից ազատ չէ օչ ասորա-յունական և ոչ մեր վանականութիւնը, բայց այնքան մեծ, այնքան զնահատելի է նորա արդիւնքը, որ մենք աստուածային օրհնութիւն ենք համարում այդ երեւոյթը պատմութեան մէջ։

Ինչ օր ասացինք արեւելեան ազգերի վանականութեան մասին, նոյնը աւելի մեծ չափով կարող ենք տեսնել արեւմտեան համար։ Այստեղ վանականութիւնը աշխատաբիրութեան ճշմարիտ գաղափար էր և գաւառում արեւմտեան կիսակրթ ազգերի համար։ Ծանրներ չորացնելու, ճանապարհներ և կամուրջներ շինելու, բանաւոր երկրագործութեան, արհեստների և արուեստների, գիտութեան առաջին ուսումնցիլները Գալլիերի և զերմանական ցեղերի համար վանականներն են եղել։

Թող հայ ժողովրդի բոլոր դասի սըրտում անշինջ դորշուտին տառքեայի խօսքերը։

«Որ ոչ կամիցի գործել և կերիցէ մի՛ջ։
«Մի՛ ձանձրանայք զբարիս գործել»։

ԳԱՐԵԳՐԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

«Կեղծ է այս և կեանք»

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ

ԴԷՊԻ ԼՈՅՍ ԵՒ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՐԵԳՐԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՄԵՆԻ ՅԱՆՆ ԿԵՂԵՆԵՐ

1947 թ. ԱՆԹԻԿԻՍ

Գեղեցիկ ու բացառիկ հատոր մը քաղոցներու, ինչպէս նաեւ աւետարանական մտածումներու և ազգային ապրումներու, խօսուած ու գրուած մեծ եկեղեցականին հոգեւորական, հրապարակախօսական, հոգեւորական և ազգային գործունէութեան ընթացքին։ Զանոնք հատորի կապելու Նորին Ս. Օծութեան զլիաւոր նպատակն է եղած օգտակար լինել նորահաս եկեղեցականներու, անոնց հոգեւոր առաքելութեանը մէջ։ Կրօնական պարտաւորութեանց թելադրանքէն փրկած և այս քաղոցները, իրենց առաջնայն ունեցած են խորունկ զգայնութիւն մը, որ Նորին Վեհափառութեանը եղած է միշտ, հոսուտի ազատ մը բանալով զէպի զանգուածներու սիրտը։

Նորին Ս. Օծութիւնը իր ասպարէզին առաջին աստիճաններէն սկսեալ մինչեւ բարձրագոյն գաղաթները մեր նուիրականութեան, լիցուցած է միշտ իր աւելի գիրները ազնուական խոռովքով մը, խօսքի ճշմարիտ թովչանքով ողողելու զանգուածները, ինչպէս տօնական, այնպէս ալ կանաչիական օրերուն վեհափառ բարձրութիւնը աւանաւասարելի է մանաւանդ երբ կը խօսի ազգային, գրական և մեր անցեալ արժէքներու չորսը։ Հոս, այս գետնին վրայ, իր խօսքը կ'ամրանայ այն անանուն զգացումով, որ մեր պատմութեան, մեր անցեալին, մեծ ստեղծագործութեան թափին և տառապանքին է եղած։

Ազգային պատմութիւնը, սրտառու, անսպաս շտեմարանն է բարկէ կը քաղէ վեհափառ իր խօսքին տարրերը։ Ա. Գիրքը երկրորդ աղբիւր՝ օւրկէ կ'առնեն իրենց ուղղութիւնը իր մտածողութեան մանրաթելերը։ Սակայն ստեղծ չափ և աւելի իր խօսքին սատար կը բերեն իր ընդարձակ, ամբողջ հայ կեանքը ընդգրկող շփումները, անոնց հետեւող կենդանի, իս